

Mateusz Woński

Kolegium Prawa, Akademia Leona Koźmińskiego

e-mail: wowski@kozminski.edu.pl

ORCID: 0000-0002-4164-7041

RAMY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ STUDENTA

DISCIPLINARY LIABILITY OF STUDENTS: LEGAL BASIS AND ITS LIMITS

Abstract

The main aim of the paper is to discuss legal frames of disciplinary liability of students under the Higher Education and Science Act of 20 July 2018. Assuming that disciplinary liability constitutes a type of *sensu largo* penal liability, the stress is put on the shortcomings of current regulations in terms of the limits of this kind of legal responsibility. Since the definition of ‘disciplinary misconduct’ is partial, the author concentrates on whether the provision requiring disciplinary bodies to apply – *mutatis mutandis* – the provisions of the Code of Criminal Procedure in matters not governed by the Higher Education and Science Act, enables (or even obliges respective authorities) to apply provisions contained in chapters I-III of Criminal Code.

KEYWORDS

disciplinary responsibility, higher education, disciplinary misconduct, repressive liability

SŁOWA KLUCZOWE

odpowiedzialność dyscyplinarna, wyższa edukacja, przewinienie dyscyplinarne, odpowiedzialność represyjna

Zasadnicze ramy odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów wyznaczone są przede wszystkim w art. 307 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹, który stanowi, że student podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyn uchybiający godności studenta. Nie sposób przekonująco argumentować, że przepis ten zawiera definicję legalną (a nawet *quasi*-definicję) przewinienia dyscyplinarnego studenta z dwóch powodów². Przede wszystkim brak jest w nim definiendum. Skoro jednak sformułowaniem „przewinienie” posługuje się art. 312 ust. 1 p.s.w.n. w kontekście czynu mniejszej wagi, a nadto inne przepisy tego aktu normatywnego operują nim w odniesieniu do zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich³, nie ma przeszkód, aby używać go w odniesieniu do czynów, których dwie kategorie są wymienione w art. 307 ust. 1 *in fine* p.s.w.n. Widoczny jest na tym tle kolejny problem „definicyjny”: zamiast definiensa przepis wskazuje na elementy konstytutywne dla dwóch grup zachowań, które (patrząc z perspektywy zakresów desygnatów) pozostają w relacji krzyżowania się. Są to: 1) naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz 2) uchybiający godności studenta charakter czynu. Zawartość normatywna przepisu charakteryzującego (a może raczej przybliżającego) materialnoprawną podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta nie jest nowatorska. Niemal identyczne brzmienie⁴ miał w tym aspekcie jego poprzednik – art. 211 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym⁵. Taki sposób konstruowania materialnoprawnych zrębów odpowiedzialności przyjmowany jest także na gruncie innych ustaw przewidujących odpowiedzialność dyscyplinarną czy zawodową⁶.

Kierunek dalszej analizy wymaga przyjęcia co najmniej jednego założenia, które nie powinno współcześnie budzić zasadniczych zastrzeżeń: odpowiedzial-

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 85, z późn. zm.; dalej: p.s.w.n.

² Ten sam problem występuje na gruncie przepisów dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej doktorantów; zob. art. 322 ust. 1 zd. 1 p.s.w.n.

³ Tak art. 275 ust. 1 p.s.w.n. z przydawką „przewinienie dyscyplinarne”.

⁴ Z jednym zastrzeżeniem: w redakcji przepisu art. 211 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym użyto liczby mnogiej w odniesieniu do czynów uchybiających godności studenta.

⁵ Dz.U. nr 164, poz. 1365, z późn. zm.

⁶ Na ten temat zob. D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, P. Zawiejski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w systemie polskiego prawa represyjnego. Analiza aspektów materialnoprawnych na przykładzie wybranych pragmatyk zawodowych*, Warszawa 2019, s. 277 i n.

ność dyscyplinarna studentów ma charakter represyjny⁷. Nie stoją tej tezie na przeszkodzie zasady kontroli prawomocnych orzeczeń organów odwoławczych (tj. odwoławczych komisji dyscyplinarnych) rozpoznających sprawy dyscyplinarne studentów⁸, w szczególności to, że właściwe do rozpoznania środka zaskarżenia (skargi) są zgodnie z dyspozycją art. 318 p.s.w.n. sądy administracyjne. Z uwagi na ramy i cel opracowania argumentów na rzecz tego założenia nie będę podawał ani obszerniej uzasadniał. W uzupełnieniu wskażę tylko, że przepisy rozdziału 2 działu VII p.s.w.n. (o intytulacji: „Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów”) obejmują – poza powoływanymi już fundamentami istoty deliktu dyscyplinarnego studentów⁹ – mające materialnoprawny charakter przepisy zawierające: definicje wyraźnie stypizowanych przewinień dyscyplinarnych o specyficznym przedmiocie ochrony (prawa autorskie i prawa pokrewne – art. 314 ust. 5 w zw. z art. 287 ust. 2 pkt 1–5), katalog kar dyscyplinarnych (art. 308, uzupełniony o tzw. upomnienie rektorskie – art. 312 ust. 1), podstawę wyodrębnienia konstrukcji teoretycznej przewinienia mniejszej wagi (art. 312 ust. 1)¹⁰, reguły związane z przedawnieniem orzekania (art. 314 ust. 3–5) oraz zatarciem kary (art. 319). Istotne jest wreszcie wyjęcie przed nawias dalszej analizy tego, że w przeciwieństwie do licznych innych ustaw zawierających przepisy regulujące zasady i reguły (prawnomaterialne i procesowe) odpowiedzialności zawodowej, przepis art. 320 p.s.w.n. zawiera klauzulę odsyłającą systemowo¹¹

⁷ Zob. P. Czarnecki, *Stosowanie Kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 10, s. 100 i n. Obszerne wywody poświęcone tej kwestii są zawarte w aktualnym opracowaniu D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, P. Zawiejski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 189 i n. Cytowani Autorzy, dokonując rekonstrukcji zasadniczych cech odpowiedzialności dyscyplinarnej jako jednego z wymiarów prawa represyjnego, wskazują na następujące elementy swego rodzaju testu represyjności: funkcja prawa i odpowiedzialności dyscyplinarnej (rozumianej szeroko, tj. obejmującej także odpowiedzialność określaną w odpowiednich aktach normatywnych przez użycie przydawki „zawodowa”), istota i źródła, zasady i instytucje prawnokarne znajdujące zastosowanie na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej, zasada określoności czynu, sankcje, relacja danego rodzaju odpowiedzialności dyscyplinarnej do karnej oraz (cyt.) „materialnoprawne aspekty figury pokrzywdzonego”; *ibidem*, s. 12. Zob. także: T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, z. 1, s. 137 i n.

⁸ Tym sformułowaniem będę posługiwał się w odniesieniu do postępowań w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów prowadzonych na podstawie rozdziału 2 działu VII p.s.w.n.

⁹ Pojęciem tym będę posługiwał się zamiennie ze sformułowaniem „przewinienie dyscyplinarne”.

¹⁰ Na jej temat zob. P. Czarnecki, *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, Vol. 22, nr 1, s. 23 i n.

¹¹ Na ten temat zob. zwłaszcza A. Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (Wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 1, s. 43 i n.; M. Hauser, *Przepisy odsyłające. Zagadnienia ogólne*, „Przegląd Legislacyjny” 2003, nr 4, *passim* oraz J. Wróblewski, *Przepisy odsyłające*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1964,

wyłącznie do jednego aktu normatywnego: ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego¹². Powoływany przepis stanowi, że do postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego wobec studentów w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego – z wyłączeniem jednak art. 82. Dla porównania, na przykład art. 74¹ ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych¹³ stanowi, że w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego oraz rozdziałów I–III Kodeksu karnego. Podobne klauzule odsyłające można odnaleźć w innych przepisach o korporacyjnym charakterze¹⁴. Klauzula odsyłająca zawarta w przepisach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta jest zatem, przynajmniej *prima facie*, ograniczona do zasad i reguł procesowych zawartych w Kodeksie postępowania karnego.

Na tym tle rysuje się kilka problemów teoretycznych.

Pierwszym i, jak się zdaje, najszerzej komentowanym oraz najlepiej opracowanym (a pewnie też najbardziej spornym) jest zagadnienie obowiązywania zasady określoności czynu stanowiącego podstawę odpowiedzialności represyjnej, jej granic (tj. np. dopuszczalności operowania klauzulami generalnymi w przepisach określających ramy odpowiedzialności korporacyjnej) oraz zgodności (albo niezgodności) z nią przepisów regulujących odpowiedzialność dyscyplinarną. Określoność czynu jest jednak na gruncie prawa karnego *sensu stricto* przede wszystkim rozumiana jako określoność typu czynu zabronionego¹⁵. Innymi słowy, zgodność z tą zasadą polega na takim skonstruowaniu znamion konkretnego typu czynu zabronionego (tj. takim zredagowaniu przepisu określającego jego *differentia specifica*), aby zarówno w aspekcie zewnętrznym¹⁶, jak i wewnętrznym¹⁷ nie budziło wątpliwości to, jaki jest jego zakres normowania, czyli jakie zachowania są zgodne z wzorcem nakreślonym przez dany przepis karny¹⁸. Reguły budowania kwalifikacji prawnej przewinień zawodowych, właśnie w związku z koniecznością zrealizowania za jej pomocą w jak najpełniej-

z. 3, *passim*. Nie należy ich mylić z generalnymi klauzulami odsyłającymi; na ten temat zob. np. L. Leszczyński, *Generalne klauzule odsyłające – ujęcie teoretycznoprawne*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2016, nr 2, s. 11 i n. oraz tenże, *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001, *passim*.

¹² Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 30, z późn. zm.

¹³ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 75, z późn. zm.

¹⁴ Zob. np. art. 95n ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1513, z późn. zm.), art. 171 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1421) czy art. 112 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich, który odsyła dodatkowo do art. 53 k.k.

¹⁵ Zob. np. A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, Warszawa 2007, s. 34–35.

¹⁶ Umożliwiającym odróżnienie tego, co karalne, od tego, co niekaralne.

¹⁷ Umożliwiającym odróżnianie jednych typów przestępstw od innych.

¹⁸ A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, s. 39–40.

szym stopniu zasady określoności czynu¹⁹, polegają na powołaniu się na przepis zawierający ogólną zasadę odpowiedzialności dyscyplinarnej i np. przepis kodujący naruszoną przez sprawcę regułę deontologiczną (dla przykładu – art. 53 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich²⁰ w zw. z art. 8 Kodeksu Etyki Lekarskiej²¹). Ten zabieg jest na gruncie art. 307 ust. 1 p.s.w.n. co do zasady możliwy jedynie zakresowo, tj. wówczas, gdy istotą przewinienia dyscyplinarnego jest naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni²². Brak jest przecież wspólnego dla wszystkich uczelni kodeksu etycznego studenta, nie jest też powszechne kodyfikowanie takich reguł deontologicznych w przepisach wydawanych przez uprawnione organy uczelni²³.

Na tym tle nie mniej istotne wydaje się to, iż podstawą normatywną wyodrębnienia tego właśnie elementu definicji przestępstwa – karalności rozumianej jako przynależność do kategorii czynów „zabronionych pod groźbą kary przez

¹⁹ Na marginesie jedynie należy zasygnalizować, że w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce brak jest przepisu wskazującego na warunki formalne, które powinno spełniać orzeczenie wydane przez komisję dyscyplinarną, w tym także orzeczenie uznające obwinionego za winnego popełnienia zarzucanego mu deliktu („skazujące”). *Prima facie* odpowiednie zastosowanie powinien więc znaleźć art. 413 k.p.k., który zawiera w § 2 pkt 1 wymóg, aby w sentencji zostało zawarte dokładne określenie przypisanego obwinionemu czynu, tj. jego opis. Konieczne jest zatem co najmniej takie scharakteryzowanie przypisanego obwinionemu czynu, aby była możliwa jego prawidłowa subsumcja (na gruncie przepisu czy przepisów stanowiących podstawę prawną ukarania, wyraźnie w sentencji powołanych). Warunki formalne oraz treść formuły rozstrzygnięcia orzeczenia komisji dyscyplinarnej precyzują jednak reguły określone w § 22 i 23 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia (Dz.U. z 2018 r., poz. 1882). Wynika z nich, że komisja dyscyplinarna orzeka o: 1) ukaraniu, w którym uznaje obwinionego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i wymierza karę, albo 2) uniewinnieniu obwinionego, albo 3) umorzeniu postępowania (§ 22 ust. 1 rozporządzenia). Orzeczenie, podpisane wraz z uzasadnieniem przez wszystkich członków składu orzekającego, powinno przy tym zawierać: 1) nazwę komisji dyscyplinarnej, datę i miejsce rozpoznania sprawy i wydania orzeczenia, 2) imiona i nazwiska członków składu orzekającego, rzecznika dyscyplinarnego, protokolanta i obrońcy obwinionego, jeżeli został ustanowiony, 3) imiona i nazwisko, imię ojca obwinionego oraz informację o kierunku i roku studiów, 4) **opis zarzucanego czynu, z określeniem miejsca i daty jego popełnienia**, 5) rozstrzygnięcie komisji dyscyplinarnej, 6) uzasadnienie zawierające wyjaśnienie podstawy prawnej i faktycznej orzeczenia, 7) pouczenie stron o prawie do odwołania oraz o trybie i o terminie jego wniesienia (§ 23 ust. 1 i 2 rozporządzenia).

²⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 965, z późn. zm.

²¹ Uchwała nadzwyczajnego II krajowego zjazdu lekarzy z dnia 14 grudnia 1991 r. w sprawie Kodeksu Etyki Lekarskiej.

²² I wówczas wskazanie w opisie czynu zawartym w podejmowanych decyzjach procesowych oraz powołanie w kwalifikacji prawnej tych przepisów będzie konieczne.

²³ Przykładem podawanym w literaturze jest Kodeks etyki studenta Uniwersytetu Śląskiego uchwalony 1 października 2015 r. przez Uczelnianą Radę Samorządu Studenckiego i dostępny m.in. na stronie internetowej http://www.studenci.us.edu.pl/?page_id=460 (dostęp: 30.06.2020 r.). Na ten temat zob. D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, P. Zawiejski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 194.

ustawę” – jest art. 1 § 1 k.k.²⁴. Pozostałe elementy warunkujące odpowiedzialność karną są wypracowywane z innych przepisów (rangi konstytucyjnej lub ustawowej, w tym m.in. art. 1 § 2 i § 3 k.k.) bądź też opierają się na twierdzeniach wyprowadzanych z istoty prawa karnego, mają zatem systemowy dla tej gałęzi prawa charakter²⁵. Brak odesłania w art. 320 p.s.w.n. do przepisów rozdziałów I–III Kodeksu karnego na pierwszy rzut oka uzasadnia tezę, że przewinienie dyscyplinarne studenta zawiera ten jedynie element (czysto formalny), osadzony na fundamencie normatywnym art. 307 § 1 p.s.w.n. Konsekwencją takiej tezy mogłoby być (niezasadne w moim przekonaniu²⁶) twierdzenie, że odpowiedzialność studenta za przewinienie dyscyplinarne jest oderwane od zasady winy, która jest przecież immanentnym elementem każdego rodzaju odpowiedzialności represyjnej, do której może zostać pociągnięta osoba fizyczna²⁷. Zapewne możliwa jest próba wyprowadzenia pozostałych elementów definicji deliktu dyscyplinarnego studenta wzorowanego na definicji przestępstwa w oderwaniu od wprost przez ustawodawcę danego materiału normatywnego (tj. od treści przepisów rozdziału 2. działu VII p.s.w.n.), a przez odwołanie się do istoty prawa represyjnego. W pewnym jednak momencie tego procesu, którego ze względu na ramy opracowania niepodobna wykonać, napotkamy na trudne do przezwyciężenia problemy. Dla przykładu: zakładając, że delikt dyscyplinarny musi cechować się karygodnością, tj. stopniem społecznej szkodliwości o poziomie wyższym niż subminimalny, konieczne będzie rekonstruowanie wszystkich elementów definicji społecznej szkodliwości przewinienia dyscyplinarnego bez odwoływania się wprost do art. 115 § 2 k.k. Z kolei granice bezprawności współwyznaczone – w wypadku przestępstwa – przez kontratypy, w odniesieniu do przewinienia dyscyplinarnego studenta, będą wymagały aksjologicznego uzasadnienia i z tego jedynie uzasadnienia będą czerpały (przynajmniej *prima facie*) rację stosowności. Taki proces nie będzie przy tym dawał gwarancji wyraźnego zakreslenia ram wtórnej legalizacji czynu, zakładając oczywiście, że nie zostanie zakwe-

²⁴ Który można, jak się wydaje, uznać za wzór konstrukcyjny dla art. 307 ust. 1 p.s.w.n.

²⁵ Poza zakresem analizy musi pozostać problem mnogości propozycji definicji przestępstwa i zachodzących pomiędzy różnoelementowymi definicjami podobieństw i różnic, przejawiających się między innymi w sposobie rozumienia sformułowań „czyn” czy „bezprawność” (rozumiana odmiennie niż „karałość”); na ten temat zob. np. Ł. Pohl, (w:) R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 28 i n.

²⁶ Zob. np. uwagi A. Zolla o obowiązywaniu zasady winy na gruncie Kodeksu karnego z dnia 19 kwietnia 1969 r. (Dz.U. nr 13, poz. 94), w którym nie była ona wyrażona *expressis verbis*; A. Zoll, (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, s. 31 i n.

²⁷ Zob. L. Gardocki, *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, (w:) J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora T. Kaczmarka*, Wrocław 2006, s. 191. Pomijam tutaj wątek odpowiedzialności karnoadministracyjnej. Procesowy aspekt tej zasady (ujmujący „winę” szeroko, tj. w rozumieniu procesualistycznym właśnie) w postępowaniach dyscyplinarnych był przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z dnia 27 lutego 2001 r., K. 22/00, OTK ZU 2001, nr 3, poz. 48.

stionowana sama istota takiego kierunku interpretacji *de lege lata* kadłubowej regulacji materialnoprawnej²⁸. Podobny problem wystąpi w ramach rozważań na temat warunków przypisywalności winy; o ile bowiem obowiązywanie tej zasady (przynajmniej w aspekcie funkcji legitymizującej²⁹) w prawie represyjnym nie budzi wątpliwości, to jednak decyzja prawodawcy o tym, jaką kategorię sprawców należy *a limine* uznawać za niedojrzałych (zatem niezdolnych do poniesienia winy), jest decyzją arbitralną, wyrażoną *expressis verbis* w przepisach konkretnego aktu normatywnego. Na gruncie zasad fundamentalnych dla tej formy odpowiedzialności represyjnej, jaką jest odpowiedzialność dyscyplinarna studentów, pojawia się więc pytanie, czy zasadę winy można (a nawet należy) dookreślać na przykład przez reguły związane ze zdolnością do poniesienia odpowiedzialności karnej (zarzucalnością czynu) uwarunkowane wiekiem oraz poczytalnością. O ile pierwsza grupa przypadków (nieletniość) jest w praktyce funkcjonowania organów dyscyplinarnych stosunkowo rzadka z uwagi na minimalną liczbę studentów należących do tej kategorii³⁰, to druga jest już potencjalnie istotna statystycznie. Choćby jednak nawet analizowane wątpliwości miały charakter czysto hipotetyczny, uzmysławiają one poważną wątpliwość teoretyczną: czy w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta jest dopuszczalne stosowanie przepisów rozdziałów I–III Kodeksu karnego (a jeżeli tak – to których). Co istotne, bez względu na przyjętą perspektywę dogmatyczną w przedmiocie definicji przestępstwa, a także terminologii i znaczenia elementów definiensa tego sformułowania (w tym na przykład aprobaty dla koncepcji kontratypów jako znamion negatywnych typu czynu zabronionego) zwornik problemów teoretycznych będzie ten sam – brak materii normatywnej do wytwarzania (czy raczej

²⁸ Notabene to właśnie kontratypy zdają się najlepiej oddawać istotę omawianego problemu. Załóżmy na potrzeby dalszych uwag, że np. przepisy art. 25 § 1–3 k.k., wyznaczające granice obrony koniecznej, na gruncie zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta nie znajdują zastosowania. W wypadku ustalenia, że sprawca (student) działał w warunkach obrony koniecznej, postępowanie karne o czyn wypełniający znamiona np. spowodowania umyślnie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 § 1 k.k.) powinno zakończyć się umorzeniem (na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.), względnie – niewinnieniem oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu w wypadku osiągnięcia etapu przewodu sądowego na rozprawie głównej (art. 414 § 1 zd. 2 w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.). Tymczasem brak możliwości wyłączenia bezprawności (tzn. wtórnej legalizacji) tego czynu kwalifikowanego jako przewinienie dyscyplinarne, jak również – ze względu na konsekwentną rezygnację z odpowiedniego stosowania art. 1 § 2 k.k. – „wytrychu” materialnego elementu definicji przestępstwa (o częściowo odmiennych skutkach procesowych – zob. art. 414 § 1 zd. 1 k.p.k.) powinien skutkować wydaniem w postępowaniu dyscyplinarnym orzeczenia o ukaraniu.

²⁹ Zważywszy na brak w regulacji korporacyjnej odpowiednika art. 53 § 1 k.k., zawierającego ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary, „prawomocność” funkcji limitującej winy również wymaga dodatkowego uzasadnienia.

³⁰ Mogą one wynikać z uzyskania statusu studenta przez osobę, która ukończyła szkołę średnią wcześniej, niż wynikałoby to z typowego (metrykalnie) przebiegu edukacji, albo przez osobę, która realizowała edukację w państwie odmiennie niż Polska, wyznaczającej granicę typowego wieku zakończenia edukacji na poziomie średnim.

rekonstrukcji) instytucji materialnoprawnych. Nawet przyjęcie siedmioelementowej definicji przestępstwa proponowanej przez Ł. Pohla, zgodnie z którą niezachowanie ostrożności wymaganej w danych okolicznościach stanowi odrębny (tj. nieprzynależący do bezprawności ani też do zestawu znamion typu) element definicji przestępstwa, nie likwiduje problemu np. wtórnej legalizacji znajdującej przecież oparcie w odpowiednich przepisach Kodeksu karnego, których zastosowanie jest tutaj wątpliwe.

Oczywiście przewinienie dyscyplinarne nie jest analogiem przestępstwa, ponieważ nie jest w ten sposób – przynajmniej *de lege lata* – skonstruowane. Prawo karne opiera się na zasadzie *nullum crimen sine lege stricta et certa* (między innymi), gwarantowanej także przez zasadę *numerus clausus* typów czynów zabronionych, brak jest zaś odpowiadającej typizacji przewinień dyscyplinarnych studentów. Rzecz się ma tutaj podobnie jak w wypadku deliktów zawodowych lekarzy i lekarzy dentyków. Na gruncie art. 53 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich, który stanowi, że członkowie izb lekarskich podlegają odpowiedzialności zawodowej za naruszenie zasad etyki lekarskiej oraz przepisów związanych z wykonywaniem zawodu lekarza, w literaturze wskazuje się, że powoływany przepis stwarza „(...) sytuację o tyle niezwykłą, że przepisy prawa medycznego i KEL zostały wszak ustanowione jako źródło norm sankcjonowanych i są skierowane do adresatów pierwotnych. Sąd lekarski ma tymczasem domyślać się w ich treści norm sankcjonujących, których one w istocie nie zawierają, i traktować je jako podstawę prawną skazania, choć przepisy owe nie w tym celu zostały pomyślane, nie spełniają zasady określoności czynu, nie zawierają znamion ustawowych itd.”³¹. Przepisy karne definiujące typy czynów zabronionych (przestępstw) zawierają wzorce zachowań naruszających normę sankcjonowaną, której istotą jest przekroczenie reguł postępowania z określonym dobrem prawnym, stanowiącym (w warstwie zestawu znamion czynu zabronionego) przedmiot ochrony³². Wprowadzenie do systemu prawnego norm sankcjonowanych, które w realiach prawa karnego materialnego są dekodowane w procesie interpretacji, jest wyrazem woli prawodawcy, aby określony stan rzeczy zaistniał albo aby do określonej zmiany stanu rzeczy nie doszło; pełnią one zatem dwie funkcje: wartościującą (negatywnie, czyli nagannie – w odniesieniu do przejawów naruszeń normy) i polecającą³³.

³¹ P. Konieczniak, *O znaczeniu orzecznictwa sądów lekarskich dla interpretacji prawa medycznego*, (w:) T. Giaro *et al.* (red.), *Rola orzecznictwa w systemie prawa*, LEX/el. 2016. Stanowisko poszukujące argumentów przemawiających za koniecznością realizacji przez przepisy prawa dyscyplinarnego standardu wyznaczonego przez art. 42 ust. 1 Konstytucji RP rozumianego jako *nullum delictum sine lege* prezentują D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, P. Zawiejski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 270–287.

³² W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Komentarz do art. 1 k.k.*, t. 1–2 i 6, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1–52*, LEX/el. 2016.

³³ W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Komentarz do art. 1 k.k.*, t. 1–2 i 6, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, t. 18. Na ten temat zob. też M. Woński, *Odpowiedzialność karna i zawo-*

W literaturze karnistycznej na tle krytyki reguły inferencji, która z istnienia normy sankcjonującej wyciąga wniosek o istnieniu normy sankcjonowanej, wskazywano, że zasada, zgodnie z którą tylko czyn bezprawny może być sankcjonowany, doznaje przełamania właśnie na gruncie przepisów określających odpowiedzialność dyscyplinarną. Ma to miejsce z uwagi na fakt, iż odpowiednie przepisy stanowiące podstawę odpowiedzialności tego rodzaju odwołują się do reguł etycznych³⁴. Współcześnie jednak, również w wyniku działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego, wydaje się nie budzić wątpliwości, że normy deontologiczne mogą i powinny być uwzględniane w procesie wykładni przepisów stanowiących fundament materialnoprawny odpowiedzialności korporacyjnej³⁵.

Wydaje się, że jest teoretycznie możliwa próba zrekonstruowania *sui generis* indywidualnego przedmiotu ochrony poprzez wykładnię powiązanych ze sobą przepisu art. 307 ust. 1 p.s.w.n. oraz wprowadzanej za jego pomocą do systemu prawa powszechnie obowiązującego reguły – deontologicznej czy porządkowej (wewnątrzuczelnianej). Brak kodeksu etycznego studenta wyłącza jednak możliwość odszukania skodyfikowanej normy deontologicznej, do której nie przybliża rota złożonego ślubowania, mająca zwykle dość ogólnikowy charakter³⁶. Wątpliwe jest jednak, czy zrekonstruowanie indywidualnego przedmiotu ochrony z przyczyn innych niż procesowe (ustalenie pokrzywdzonego w związku z dyspozycją art. 315 ust. 1 w zw. z art. 286 ust. 1 p.s.w.n.) jest w ogóle konieczne. Nie ulega przecież kwestii, że indywidualny przedmiot ochrony przewinień dyscyplinarnych polegających np. na produkowaniu metamfetaminy przez wykładowcę chemii³⁷ oraz przywłaszczenia sobie autorstwa cudzego utworu przez pracownika akademii muzycznej jest wprawdzie zupełnie inny, niemniej obydwie te czyny stanowią przewinienie dyscyplinarne. Ewentualna identyczność indywidualnego (tj. wynikającego z dalszego kategoryjnego przyporządkowania jako np. naruszenia określonej normy prawa karnego *sensu stricto*) przedmiotu ochrony jest więc zjawiskiem akcydentalnym, a zatem dla bytu przewinienia dyscyplinarnego niekoniecznym. Okoliczność ta jest dobrze widoczna wtedy, gdy uzupełnienie kwalifikacji prawnej deliktu zawodowego następuje przez przepis zawarty w określonym zbiorze zasad etycznych (kodującym powinnościową normę deontologiczną). Dla przykładu, naruszenie art. 19 Kodeksu Etyki Radey

dowa lekarza za leczenie poza wskazaniami rejestracyjnymi produktu leczniczego, (w:) R. Tymiński, J. Woron (red.), *Niekorzystne interakcje leków. Aspekty kliniczne i prawne*, Warszawa 2020, s. 131–132.

³⁴ W. Wróbel, *Struktura normatywna przepisu prawa karnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, z. 3, s. 98.

³⁵ Na ten temat zob. T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie..., passim* wraz z cytowaną tam literaturą.

³⁶ Jego treści proponują uwzględnić D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, P. Zawiejski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 279.

³⁷ Motyw uwieczniony w popkulturze przez autorów serialu „Breaking Bad”.

Prawnego³⁸, polegające na zgłoszeniu dowodu z przesłuchania innego radcy prawnego albo adwokata w charakterze świadka na okoliczności znane im w związku z wykonywaniem zawodu, stanowi zamach na tajemnicę zawodową, która jest samoistnym dobrem prawnym, służącym także ochronie innych dóbr (np. poufności charakteryzującej relację radcy prawnego oraz adwokata z klientem). Natomiast zaniechanie udziału w szkoleniach zawodowych na zasadach określonych przez właściwy organ samorządu, stanowiący naruszenie art. 23 ust. 2 k.e.r.p., godzi w prawidłowy rozwój zawodowy radcy prawnego³⁹. Oczywiście na wyższym poziomie ogólności można powiedzieć, że obydwie normy deontologiczne chronią profesjonalizm radcy prawnego oraz świadczonych przezeń usług; tego elementu wspólnego zabraknie jednak wtedy, gdy podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej będzie np. umyślne przestępstwo przeciwko zdrowiu dokonane poza sferą zawodową (o ile za taką można byłoby uznać np. spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu przedstawiciela procesowego strony przeciwnej w związku z trwającym sporem prawnym). Pewną pokusę stanowi tu przyjęcie, że samoistnym dobrem prawnym jest respektowanie prawa (tj. przestrzeganie norm), ale w ten sposób norma sankcjonująca sama siebie uzasadnia, tj. stanowi jednocześnie normę sankcjonowaną; brak zaś w takim wypadku rzeczywistego dobra chronionego prawem, co aktualizuje zarzut niekonstytucyjności takiego zakazu o penalnym charakterze.

Jeżeli jedna z granic odpowiedzialności dyscyplinarnej jest wyznaczona przez „rodzajowy” (przynależny wszystkim deliktom) przedmiot ochrony (którego naruszenie jest warunkiem odpowiedzialności), konieczne jest jego ustalenie. Może ono, jak się wydaje, nastąpić przez pryzmat funkcji czy celów, jakie ma pełnić prawo dyscyplinarne. Jeżeli upatruje się jej – między innymi (poza czystą represją, która jasnych wskazówek dla ustalenia przedmiotu ochrony nie daje) – w ochronie godności określonej grupy korporacyjnej i jej dobrego imienia (rozumianego jako wiarygodność w opinii publicznej)⁴⁰, to osiągnięcie go jest możliwe tylko poprzez realizację funkcji integracyjnej rozumianej jako zapewnienie pewnego standardu postaw budujących zaufanie do określonej grupy i umożliwiającej jej prawidłowe funkcjonowanie (m.in. poprzez ich korektę albo – w wariacie skrajnym – usunięcie z korporacji)⁴¹. W tym sensie przedmiotem ochrony jest uczelnia rozumiana jako *universitas* – więcej niż tylko grupa społeczna, bo wspólnota uczących się i nauczających związana poszanowaniem praw

³⁸ Załącznik do uchwały z dnia 22 listopada 2014 r. nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych; dalej: k.e.r.p.

³⁹ Intytucja rozdziału 4 k.e.r.p. brzmi „Rozwój zawodowy – kształcenie ustawiczne”.

⁴⁰ Na ten temat szerzej P. Skuczyński, *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, (w:) P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000–2005*, Warszawa 2008, s. 10 i n.

⁴¹ Tak T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie...*, s. 142.

i obyczajów akademickich⁴². Innymi słowy, skoro podstawową funkcją odpowiedzialności zawodowej (korporacyjnej, dyscyplinarnej) jest funkcja integracyjna⁴³, a studenci nie tylko nie stanowią zawodu zaufania publicznego, ale także grupy zawodowej *per se* (mają co najwyżej nadzieję osiągnięcia tego statusu⁴⁴), to niepozbawione podstaw jest twierdzenie, że przedmiotem ochrony może być albo *universitas professorum et studentium* jako dobro *per se* (w konsekwencji czego można utożsamić „godność studenta” z „dobrym imieniem uniwersytetu”, którego naruszenie ma miejsce zawsze wtedy, gdy treścią zarzutu w postępowaniu dyscyplinarnym jest stwierdzenie, iż „osoba tak czyniąca nie może na tej uczelni studiować”), albo jego spójność (tożsamość etyczna – która współcześnie, o ile nie jest rozumiana minimalistycznie, ma charakter raczej iluzoryczny). Tak rozumiany elitaryzm społeczności akademickiej zakłada korygowanie sprawowania się (a może nawet światopoglądu), a w najbardziej drastycznych formach – eliminację jego niesubordynowanych członków. Eliminacja ta nie jest jednak dokonywana, jak się niekiedy wskazuje⁴⁵ przez „sąd braci” czy nawet „sąd równych”, ponieważ sądy koleżeńskie zostały jako organy postępowania z ustawy ustrojowej *de lege lata* wyeliminowane. Prawdą jest, że w skład komisji dyscyplinarnej wchodzi student, ale jego głos pozostaje w mniejszości w stosunku do większościowego – więc rozstrzygającego – charakteru nadrzędnych w układzie akademickim członków korpusu – pracowników badawczo-dydaktycznych. W konsekwencji granice karalności mogą zostać wyznaczone przez przekonanie nauczycieli akademickich odnośnie do tego, jacy studenci powinni być, nie zaś: co powinni, a czego nie mogą zrobić. Z tego powodu trzeba wyraźnie podkreślić, że podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej może być nie tyle określona

⁴² Wątek akademii jako *universitas* podejmuje T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie...*, s. 143. Autor ten w celach postępowania dyscyplinarnego upatruje granic odpowiedzialności, pisząc: „Przez pryzmat celów tego postępowania należy zatem oceniać zarówno, czy określone zachowanie może być uznane za przewinienie dyscyplinarne, jak i – co jest szczególnie ważne – cele postępowania powinny stanowić główny wyznacznik, jakim powinien się kierować rzecznik dyscyplinary i komisja dyscyplinarna przy wyborze odpowiedniej kary dla obwinionego studenta”; *ibidem*, s. 144.

⁴³ Na jej temat zob. P. Skuczyński, *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, (w:) P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 13–16 oraz T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie...*, s. 142–143.

⁴⁴ A i to spostrzeżenie należy zastrzec uwagą, że ta kategoria osób może mieć charakter bardzo niejednorodny; jakkolwiek np. każdy absolwent prawa czy medycyny ma wyraźny wspólny mianownik (choć do osiągnięcia statusu „lekarza” desygnatowi drugiej z nazw brak jest jeszcze pewnych wymagań formalnych), to np. absolwenci wydziału chemii, studiów II stopnia o specjalności „chemia biomedyczna” mogą wykazywać pod względem spodziewanego kanonu etycznego więcej podobieństw z absolwentami medycyny niż absolwentami tego samego kierunku, ale na specjalności „zarządzanie substancjami medycznymi” czy „zaawansowana analityka medyczna” (przykłady na podstawie kierunków prowadzonych na uniwersytecie Gdańskim, https://chemia.ug.edu.pl/rekrutacja/dla_kandydatow, dostęp: 10.01.2020 r.).

⁴⁵ Takim kryterium posługują się D. Bek, J. Hanc, A. Jaworska-Wieloch, O. Sitarz, P. Zawiej-ski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, *passim*.

postawa (mimo iż spójność postaw jest przecież wymieniana jako cel kontroli dyscyplinarnej studentów i nauczycieli akademickich), co postawa zmanifestowana w czynie. W tym sensie stanowiłoby naruszenie art. 307 ust. 1 p.s.w.n. pociągnięcie do odpowiedzialności dyscyplinarnej osoby o określonych – nawet nieakceptowanych – poglądach nieuzewnętrznionych w czynie. W konkretnym stanie faktycznym również ustalenie, że określony czyn nie stanowił naruszenia opisanych wyżej dóbr prawnych, powinien wyłączyć odpowiedzialność za przewinienie dyscyplinarne; w tym też sensie przedmiot ochrony ogranicza zakres normowania art. 307 ust. 1 p.s.w.n., uzasadniając np. *in concreto* brak możliwości ukarania sprawcy określonego przestępstwa nieumyślnego. Uszczerbek dla przedmiotu ochrony rozumiany jako warunek odpowiedzialności dyscyplinarnej ma jeszcze ten walor, że umożliwia relatywizację wzorca „akceptowalnego przez społeczność akademicką” studenta (czy pracownika) do realiów uczelni czy kierunku studiów (w których udział w wydarzeniach czy happeningach kulturalnych lub politycznych „uchodzi” bądź nie), z zachowaniem standardów minimalnych wyznaczonych np. przez powszechnie obowiązujące przepisy prawa autorskiego.

Konstrukcja zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej zmusza więc do pogodzenia się z tym, że korekta czy ekskluzja danego członka społeczności akademickiej wymaga popełnienia przezeń czynu i to godzącego w tak rozumiany przedmiot ochrony. W tym sensie mechanizm samoregulacyjny jest całkowicie wyłączony w sytuacji, gdy przedmiotem zarzutu byłaby wyłącznie właściwość określonej osoby – np. zdiagnozowanie pedofilii u studenta medycyny czy wykładowcy pediatrii. Ustalenie przedmiotu ochrony nie zabezpiecza jednak adresatów norm korporacyjnych przed odpowiedzialnością dyscyplinarną za zachowania niezawinione czy legalne w rozumieniu prawnokarnym tych słów.

Propozycja – jak się wydaje jedyna dostępna *de lege lata* – rozstrzygnięcia tego problemu wynika z obowiązku organów dyscyplinarnych odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego (z wyłączeniem art. 82) do postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego wobec studentów w sprawach nieuregulowanych w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W interesującym nas zakresie adekwatną podstawą normatywną dalszych rozważań jest art. 17 § 1 k.p.k., określający warunki dopuszczalności prowadzenia postępowania karnego. Przepis ten koduje normę nakazującą organom wydanie decyzji procesowej odmawiającej wszczęcia, względnie, umarzającej postępowanie⁴⁶ w wypadku zaistnienia okoliczności stanowiących przeszkody procesowe należące do określonych grup przypadków. Konieczność odpowiedniego

⁴⁶ A w określonej konfiguracji procesowej – wydanie wyroku uniewinniającego w zw. z dyspozycją art. 414 § 1 w zw. z art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.; potwierdzenie odmienności treści rozstrzygnięcia w zależności od stwierdzonej przesłanki procesowej (a w zasadzie – jej braku) zawarte jest w przepisach rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, o czym mowa dalej.

stosowania tego przepisu w postępowaniu dyscyplinarnym wynika nie tylko stąd, że w samej ustawie ustrojowej brak jest dostatecznej regulacji procesowej tego zagadnienia, ale nadto stąd, że do wykonania tego zabiegu zobowiązują przepisy wykonawcze wydane na podstawie upoważnienia zawartego w art. 321 p.s.w.n. Przepis § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia⁴⁷ stanowi, że rzecznik dyscyplinarny wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego i przedstawia je rektorowi do zatwierdzenia, jeżeli postępowanie wyjaśniające nie dostarczyło podstaw do skierowania do komisji dyscyplinarnej wniosku o ukaranie i do złożenia do rektora wniosku o wymierzenie kary upomnienia lub wystąpiły przesłanki określone **w odpowiednio stosowanym** art. 17 § 1 k.p.k. [podkr. *M.W.*]. Adresatem nakazu odpowiedniego stosowania art. 17 § 1 k.p.k. jest również skład orzekający, który na posiedzeniu niejawnym jest obowiązany wydać postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego „(...) w przypadku stwierdzenia okoliczności, o których mowa **w odpowiednio stosowanym** art. 17 § 1” k.p.k. [podkr. *M.W.*]; (§ 13 ust. 5 r.p.w.d.). Z kolei zgodnie z dyspozycją § 22 ust. 2 i 3 r.p.w.d. komisja dyscyplinarna orzeka o uniewinnieniu obwinionego w przypadku stwierdzenia okoliczności, o których mowa **w odpowiednio stosowanym** art. 17 § 1 pkt 1 lub 2 k.p.k.; natomiast o umorzeniu postępowania komisja dyscyplinarna orzeka w przypadku stwierdzenia okoliczności, o których mowa **w odpowiednio stosowanym** art. 17 § 1 pkt 3–11 k.p.k. [podkr. *M.W.*].

Rzecz jasna dyskusyjne jest to, czy powyższe reguły procesowe nie wykraczają poza zakres upoważnienia ustawowego z uwagi na ich prawnomaterialny wymiar. Jest to jednak kwestia o tyle dla rozstrzygnięcia nieistotna, że obowiązek stosowania art. 17 § 1 k.p.k. wynika już z ustawowej klauzuli odsyłającej zawartej w art. 321 p.s.w.n., ponieważ regulacja procesowa kwestii przesłanek odmowy wszczęcia i umorzenia postępowania na gruncie ustawy korporacyjnej nie tyle jest niezupełna, co nie istnieje. W takim zaś wypadku odpowiednie stosowanie art. 17 § 1 k.p.k. jest konieczne⁴⁸. Dodatkowy argument aprobatywny

⁴⁷ Dz.U. z 2018 r., poz. 1882; dalej: r.p.w.d.

⁴⁸ Kanonicznymi opracowaniami zagadnienia odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego są prace: K. Dudki, wskazująca na kluczowy charakter pytania o konieczność zastosowania konkretnego przepisu Kodeksu postępowania karnego w określonej sytuacji korporacyjnoprocessowej; tenże, *Zasady i zakres odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy. Zasady ponoszenia kosztów postępowania dyscyplinarnego notariuszy na tle regulacji dotyczących innych zawodów prawniczych*, Warszawa 2015, s. 7–15, zwłaszcza s. 9–10; W. Kozielowicza, *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)*, (w:) L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005, s. 455–464; tenże, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów,*

znajduje zatem teza E. Zielińskiej, że przepis zawierający odesłanie do Kodeksu postępowania karnego (prawa karnego procesowego) „(...) rozumianego jako wskazanie sposobów realizacji prawa karnego materialnego, oznacza, iż intencją ustawodawcy jest, aby w prawie dotyczącym odpowiedzialności zawodowej obowiązywały również odpowiednio zasady prawa karnego”⁴⁹. Kwestią wymagającą dalszych analiz jest to, w jakim zakresie (tj. odnośnie do której z przeszkód procesowych) odpowiednie zastosowanie przepisu art. 17 § 1 k.p.k. będzie następowało wprost, w jakim – z modyfikacjami⁵⁰, a kiedy poprzez rezygnację ze stosowania przepisu⁵¹. Niewątpliwie podstawą wydania przez rzecznika dyscyplinarnego do spraw studentów postanowienia o umorzeniu postępowania

radców prawnych i notariuszy, Warszawa 2016, *passim*; P. Czarneckiego (red.), *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, *passim*; tenże, *Stosowanie Kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 10, s. 100 i n., a także I. Urbaniak-Mastalerz, *Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym adwokatów*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, Vol. 22, nr 1, s. 85 i n., a ze starszych pozycji – J. Nowackiego, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3, s. 373–375.

⁴⁹ E. Zielińska, *Odpowiedzialność zawodowa lekarza i jej stosunek do odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2001, s. 161. Zob. także przegląd stanowisk i tez z orzecznictwa opracowany przez P. Czarneckiego, *Stosowanie Kodeksu karnego...*, *passim*. Na temat odpowiedniego stosowania prawa karnego materialnego por. uwagi D. Pożarowszczyka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy służb specjalnych w świetle koncepcji rzetelnego procesu na przykładzie reżimu dyscyplinarnego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, Vol. 22, nr 1, s. 50–52.

⁵⁰ Tak np. art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., którego odpowiednie zastosowanie wymaga zmiany hipotezy normy poprzez zastąpienie sformułowania „oskarżony” sformułowaniem „obwiniony”; podobnie, w odpowiednio zastosowanym art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., sformułowanie „uprawniony oskarżyciel” zostanie zastąpione sformułowaniem „rzecznik dyscyplinarny do spraw studentów” (zasada skargowości postępowania dyscyplinarnego znajduje oparcie w art. 314 ust. 1 p.s.w.n., zgodnie z którym postępowanie dyscyplinarne wszczynają komisja **dyscyplinarna na wniosek rzecznika dyscyplinarnego do spraw studentów**).

⁵¹ Na ten temat K. Dudka, *Zasady i zakres odpowiedniego stosowania przepisów...*, s. 11–14. Wydaje się, że odmowa zastosowania przepisu może mieć miejsce np. w wypadku podniesienia przez obwinionego studenta argumentu dysponowania statusem chronionym immunitetem dyplomatycznym i zgłoszenia żądania umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 8 k.p.k. („sprawa nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych”); przyczyną jest odmiennosc charakteru postępowania dyscyplinarnego, odrębność organów od struktury sądownictwa powszechnego (karnego) oraz zakres normowania przepisów dyscyplinarnych (wszystkie osoby mające status studenta – bez wyłączeń). Kwestią dyskusyjną jest natomiast dla toku postępowania brak statusu studenta osoby obwinionej (albo, szerzej, tej osoby, której zachowania dotyczy postępowanie). O ile wystąpienie tej okoliczności w chwili czynu powinno skutkować umorzeniem postępowania, względnie uniewinnieniem na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. (w związku z odpowiednimi przepisami r.p.w.d.) z uwagi na brak znamienia podmiotu przewinienia dyscyplinarnego, o tyle utrata statusu studenta (w praktyce – danej uczelni, co następuje nie tylko przez skreślenie z listy studentów w wyniku np. rezygnacji, ale też w związku z przeniesieniem na inną uczelnię) nakazuje poszukiwanie podstawy umorzenia raczej w art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. Brak jurysdykcji organów dyscyplinarnych wobec osób niemających statusu studenta można wyprwadzić z wielu przepisów procesowych ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w tym

wyjaśniającego (§ 11 ust. 1 pkt 1 r.p.w.d.), a także przez komisję dyscyplinarną orzeczeń o uniewinnieniu obwinionego, względnie – umorzeniu postępowania (§ 22 ust. 1 pkt 2 i 3 r.p.w.d.), mogą być przepisy materialnoprawne zawarte w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dla przykładu – umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie orzekania będzie oparte na art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w zw. z art. 321 w zw. z art. 314 ust. 3 p.s.w.n. Nie ma jednak przeszkód, aby decyzja procesowa kończąca postępowanie była oparta na przepisach prawnomaterialnych i procesowych zlokalizowanych wyłącznie (poza przepisem odsyłającym) poza przepisami ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – na przykład na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 25 § 1 k.k. – tj. w związku z działaniem w warunkach obrony koniecznej (albo art. 31 § 1 k.k. – w związku z niepoczytalnością) – w zw. z art. 321 p.s.w.n. (oraz § 22 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 2 r.p.w.d.). Odpowiednie stosowanie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. oznaczać będzie zatem, że „brak znamion czynu zabronionego” należy na gruncie ustawy korporacyjnej rozumieć jako „brak *sui generis* znamion przewinienia dyscyplinarnego, zawartego w art. 307 ust. 1 p.s.w.n. – w tym w związku z dyspozycją przepisów obowiązujących w uczelni”. W ten też sposób włączony w definicję przewinienia dyscyplinarnego zostaje tzw. element materialny definicji przestępstwa (więcej niż znikoma społeczna szkodliwość czynu, art. 1 § 3 k.k.), co ostatecznie upodabnia definicje obydwu tych sformułowań (przestępstwo i przewinienie dyscyplinarne) z korzyścią dla gwarancyjnego charakteru norm regulujących zasady odpowiedzialności korporacyjnej.

REFERENCES

- Bek D., Hanc J., Jaworska-Wieloch A., Sitarz O., Zawiejski P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w systemie polskiego prawa represyjnego. Analiza aspektów materialnoprawnych na przykładzie wybranych pragmatyk zawodowych*, Warszawa 2019
- Błachnio-Parzych A., *Przepisy odsyłające systemowo (Wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 1
- Czarnecki P. (red.), *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013
- Czarnecki P., *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, Vol. 22, nr 1
- Czarnecki P., *Stosowanie Kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 10

określających ich właściwość z uwagi na to, że odnoszą się do strony biernej postępowania i opierają sformułowaniem „student”.

- Dudka K., *Zasady i zakres odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy. Zasady ponoszenia kosztów postępowania dyscyplinarnego notariuszy na tle regulacji dotyczących innych zawodów prawniczych*, Warszawa 2015
- Gardocki L., *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, (w:) J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora T. Kaczmarka*, Wrocław 2006
- Hauser M., *Przepisy odsyłające. Zagadnienia ogólne*, „Przegląd Legislacyjny” 2003, nr 4
- Konieczniak P., *O znaczeniu orzecznictwa sądów lekarskich dla interpretacji prawa medycznego*, (w:) T. Giaro et al. (red.), *Rola orzecznictwa w systemie prawa*, LEX/el. 2016
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2016
- Kozielewicz W., *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)*, (w:) L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005
- Leszczyński L., *Generalne klauzule odsyłające – ujęcie teoretycznoprawne*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2016, nr 2
- Leszczyński L., *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001
- Nowacki J., „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3
- Pohl Ł., (w:) R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018
- Pożaroszczyc D., *Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy służb specjalnych w świetle koncepcji rzetelnego procesu na przykładzie reżimu dyscyplinarnego Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, Vol. 22, nr 1
- Skuczyński P., *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej*, (w:) P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000–2005*, Warszawa 2008
- Sroka T., *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, z. 1
- Urbaniak-Mastalerz I., *Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym adwokatów*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, Vol. 22, nr 1
- Woiński M., *Odpowiedzialność karna i zawodowa lekarza za leczenie poza wskazaniami rejestracyjnymi produktu leczniczego*, (w:) R. Tymiński, J. Woroń (red.), *Niekorzystne interakcje leków. Aspekty kliniczne i prawne*, Warszawa 2020
- Wróbel W., *Struktura normatywna przepisu prawa karnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1993, z. 3
- Wróbel W., Zoll A. (red.), *Komentarz do art. 1 k.k., t. 1–2 i 6*, (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1–52*, LEX/el. 2016

-
- Wróblewski J., *Przepisy odsyłające*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1964, z. 3
- Zielińska E., *Odpowiedzialność zawodowa lekarza i jej stosunek do odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2001
- Zoll A., (w:) A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, Warszawa 2007